

Josef Procházka

LIBERECKÉ KOSTELY

INFORMAČNÍ PUBLIKACE

VYDAL PROPAGAČNÍ ÚSTAV - ÚŘADOVNA LIBEREC

Oltář Božího hrobu s P. administrátorem při adoraci.

Josef Procházka

LIBERECKÉ KOSTELY

Informační publikace.

1946.

Vydal Propagační ústav-úřadovna Liberec.

Životem církve katolické v Liberci.

Církev, toto věčně žijící Tělo Krista Pána, byla a jest jako skutečné tělo vystaveno různým změnám a zážitkům, které celý život přináší. Tak žila církev svými kostely, a životem kolem nich se utvářivším žila celá osada — celé město.

Liberec patřil kdysi (do roku 1784) k pražskému biskupství. Po povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, rozčlenil arcibiskup Arnošt z Pardubic toto na deset arciděkanátů, Liberec připadl k boleslavskému. Patronát pánů z Biberštejnů udržoval kraj katolickým.

V 16 století proniklo sem německé učení Lutherovo a tak i duchovní správci byli Lutheráni.

Po bitvě Bělohorské (1620) vyslal do Liberce Valdštejn české jezuity z Jičína a Lutheránští kazatelé museli opustit panství a tak i v Liberci nastoupil 16. V. 1624 katolický farář Stein. Jeho kaplan byl protestantskými německými spiklenci utracen. Po smrti Valdštejnově střídal se v Liberci císařští a švédští a tak i na krátkce protestanté převzali duchovní správu. V r. 1648 — 49 užívali katolíci a protestanté kostela společně až do 9. října 1849, kdy byl kostel protestantům uzavřen.

Na to prožíval Liberec období náboženského jitření a přesunu moci z katolíků na Lutherány a naopak. Obyvatelstvo stálo ve značné míře při odbojných Lutheránech. Učení toto bylo mu, vycházejíc od muže — Němce — svým podáním i povahou blízké a jako vlastní bráněno.

V r. 1730 byla liberecká farnost povýšena na děkanství a r. 1784 přičleněno k litoměřickému biskupství.

Dne 6. července 1879 povýšeno liberecké děkanství na arciděkanství. Papež Lev XIII. povýšil liberecké arciděkanství na infulované listeni z 27. ledna 1885.

Pořadí libereckých duchovních správců co přednostů hlavního kostela svatého Antonína Poustevníka:

Před reformací: 1359 Mikuláš, 1360 Jan z Frýdlantu a Jindřich, 1390 Mikuláš Rotmann, 1410 František, 1412 Vavřinec Turoyangastivín, další jména nejsou známa.

Evangeličtí faráři v době reformace: 1553 Jan Pfeifer, 1569 Jan Hartmann, 1624 Ondřej Heinsch.

Katoličtí faráři po reformaci: 1624 Augustin Stein, 1627 Ondřej Storman, 1642 B. Ziegel, 1644 Krištof Reinhold, 1646 Dr. Boncar, 1649 P. Lorenc a řadu ukončuje poslední farář z roku 1730 Tobiáš Jan Kern.

Následovalo období děkanů od roku 1730, jichž bylo devět a jejich pořadí ukončil P. Ignac Frank r. 1862.

Tímto rokem nastoupil jako děkan František Simm, který byl povýšen na arciděkana a jeho nástupci pak vesměs arciděkany sluli. Po něm nastoupil P. Ant. Hofmann, v r. 1903 Gustav Buder, který dosáhl hodnosti domácího preláta papeže Pia XI. V roce 1934 nastoupil P. Robert Schuldes, který byl arciděkanem jmenován v roce 1935, dosáhnuv hodnosti čestného kanovníka. Od roku 1945 jest duchovním správcem po krátkém mezidobí profesor Ludvík Němec, na jehož bedra vložena nejen tíha odpovědnosti za farnost libereckou, ale přidána i administrativa několika far okolních. Liberec je český a tím i pro českého kněze veliké, ba obrovské pole působnosti. „Žeň zajisté hojná, ale dělníků málo“ A tak nezbyvá než prositi Pána žní, aby nedopustil, na přímlovu sv. Václava, aby pohraniční hvozdy, obce, města i kraje trpěla duchovní žízní.

Svatý Václave, pros za nás Boha — Kriste elejson!

Arciděkánský chrám Páně sv. Antonína.

„Starý kostel“, tak jest lidmi nazýván arciděkánský kostel, stával kdysi uprostřed hřbitova a uzavíral staré město z této strany. Zmínka o něm jest od roku 1560, kdy byl již ve stavu chatrném. Úprava stavby byla provedena v roce 1560, načež v roce 1563 obdržel kostel novou křtílníci, dnes stojící v síni u presbytáře. V roce 1570 byl hřbitov a věž nově upravena. V roce 1570 dne 17. června bylo započato, na podnět městského hejtmána, s novostavbou. Položení základního kamene se stalo dne 17. září 1579. Starý kostelík byl zbořen v r. 1581.

V témže roce bylo v novém kostele, který byl ještě beze střechy, první kázání. V roce 1582 dostala věž svojí bání, v příštím roce byl pak vnějšek kostela dokončen. Uvnitř bylo pokračováno s pracemi kameňáckými. Pro nedostatek peněz bylo v práci pokračováno až teprve od půli roku 1587, stavitelem Spatzem z Lancio. V r. 1588 byly přistaveny postranní síně a kostnice, zřízen hudební a panský kůr, postaven oltář, kazatelna a věž i kostel obílen. 2. ledna 1589 obdržel stavitel Spatz stavební kvotu v částce 400 grošů. Kostel měl 10 oken a pro panský kůr 1 menší. Za zasklení bylo vydáno 52 kop, 57 grošů, oltář maloval Hanuš Sperber za 80 kop. Mříže před oltářem pochází od „Dlouhého Tešra“. Roku 1595 jest již zmínka o věžních hodinách.

V r. 1604 přistaveny obě síně. V r. 1606 byly prodány lavice pro ženy. V ten čas se totiž platilo v libereckém kostele za použití sedadla a to jak starostou, konšely tak i obyvatelstvem.

V roce 1655 byla postavena „sanktusová“ věžička a v roce 1677 sakristie. V letech 1733 - 35 byl kostel povýšen na děkánský a rozšířen o příčnou loď a nový presbytář.

Na to více jak půldruhého století zůstal kostel ve svém vnějšku nezměněn, avšak různé příhody zpestřovaly „život“ jeho i města. Tak v roce 1611 udeřil hrom do věže a způsobil škodu na bání a kříži;

13. června 1720, kdy při zvonění na mraky nalezl smrt jezuita baron Gbobitz, zúčastněný zvonění; 11. července 1725 věž značně poškozena a 16. června 1787 požárem zničena a 4 zvony žárem roztaveny. Na to byla věž opětně zakryta baňatou střechou, která zůstala až do doby nové obnovy kostela. V roce 1859 byla odstraněna před severními dveřmi stojící slů — kaple P. Marie Pomocné.

Roku 1870 obdržel kostel ve svém vnějšku i vnitřku svůj dnešní gotický vzhled. Po různých menších pokusech započalo se se stavbou v r. 1879. Výstavbu věže převzalo město, spolu i dveří kostelních, přestavba kostela pak hrazena z kostelního jmění patronátu.

Plány ke stavbě kostela v gotickém slohu pocházely od vídeňského architekta Tischlera. Stavba provedena v době od 27. října 1879 do podzimu r. 1882, obnovovací práce uvnitř trvaly od 21. března 1881 až do ledna roku 1883. Dne 20. ledna téhož roku se konala slavná benedikce a 10. června litoměřický biskup Dr. Schöbel kostel slavnostně vysvětil.

Báň věže 59 cm v průměru a kříž v celkové výšce 2.51 m, (ovšem včetně nohy bání procházející), byly dne 10. srpna 1880 převezeny slavnostně z radnice a před kostelem arciděkanem Simmem posvěceny a pak na věž 70.5 m vysokou vytaženy.

Věžní hodiny dodal liberecký hodinář Bergmann. Pěkně vyřezávané gotické oltáře i kazatelna jsou dílem akademického sochaře Seimera z Vídně. Pozoruhodné jest, že oltářní sochy jsou z větší části čeští patronové, jímž vévodí socha sv. Václava a oltář sv. Jana Nepomuckého.

14 okenních výplní dodal sklenář Pol Filip a maloval je dvorní malíř na skle Tůrke. Skvostné okno v levo od hlavního oltáře s Raphaelskou Sixtinskou Madonou, okno se Vzkříšeným Spasitelem i okno se Svatou Rodinou jsou ozdobami kostela.

V roce 1921 bylo zdívo i věž obnoveno, kostel pak v r. 1930 vymalován. V tento čas jedná se agilitou duchovního správce o vhodné slohu i době odpovídající malířské úpravě vnitřku kostela.

Varhany, ony původní, pocházely z roku 1619. Když prodělal kostel a s ním i varhany švédské drancování v letech 1639 — 1647, byly varhany v r. 1652 důkladně opraveny. Nové varhany pak opatřil v roce 1731 hrabě Josef z Gallasů. Příznivý výsledek dlouholeté sbírky umožnil pak

v roce 1930 stavbu nových varhan, které jsou jedny z nejhodnotnějších a postaveny firmou Bratři Riegrové z Krnova. Posvěcení jejich se stalo 15. VIII. 1930.

Zvony, chloubou každého kostela, byly . . . ano, byly i zdejšího kostela chloubou a to právem. Ale první světová válka ochudila kostel o největší „Simův zvon“, který měl 1270 mm v průměru a ladění „es“. Další zvony pohltil nenasytný jícen hitlerovského nacistického Německa. Byl to zvon v průměru 1045 mm, laděný „g“, pak zvon v průměru 750 mm a ladění „a“, zvon o průměru 450 mm ladění „as“ a velký zvon, po světové válce pořízený, ve váze 2050 kg.

A tak prostor věže zeje prázdnotou a toužebně očekává spolu s katolickým lidem liberecka, až bude opět obohacen zvony novými, zvony, jejichž srdce budou bít ku slávě Boha, církve i vlasti!

Křížový kostel.

Tento, lidem „nový kostel“ nazýván, byl původně stavěn jako malý pohřební kostelík. Jeho základní půdorys měl podobu kříže. Stál na horní části morového hřbitova, zřízeného v r. 1680. Jako stavitel byl povolán v Praze usedlý itál Marcus Chanivale. Základy položeny 7. května 1695, 10. července 1695 postavena baň i kříž a 1. května 1698 kostel vysvěcen. Jednoduchý svým vnějškem, ozdoben v průčelí nad hlavními dveřmi štítem a oplechovanou zvoníčkou, chránil s andělskými soškami ozdobený hlavní oltář a dva postranní oltáře (jeden ke cti Nejsvětější Trojice a Všem svatých a druhý ke cti morových svatých). Ozdobou hlavního oltáře je i podnes ve skleněné skřínce chována soška Bolestné Matky Boží z roku 1506 sem donesené z Anglie. Jest to cedrová soška 65 cm vysoká a 55 cm široká. V roce 1533 byla při loupeži uschována jedním obchodníkem; v roce 1658 v Londýně se zdržujícím hrabětem Františkem z Gallasů získána a nejprve ve Frýdlantské zámecké kapli, pak v Hejnicích a nyní v nově postaveném Křížovém kostele umístěna.

V letech 1753 - 56 kostel rozšířen a přiveden do dnešního stavu. 6. září 1761 pražský světící biskup Jan Ondřej, kostel slavnostně vysvětil.

Obnovy byly provedeny v roce 1863 a pořízena břidlicová krytina. Z vnějšku jest kostel baroková stavba s věžní ozdobou a šnekovitým štítem v průčelí. Vnitřní prostor jest nádherně vybaven. Na hlavním

oltáři jsou sochy Arona a Mojžíše, nad svatostánkem v jednom kříži tríska z pravého kříže Krista Pána, Františkem Bálkem z Prahy malovaný obraz sv. Heleny, objímající jí nalezený kříž Kristův. Stropní malby nad kostelní lodí 17.3 m dlouhé a 13.22 m široké, ohrazené mohutnými oblouky, byly freskové obrazy od Václava Spitzera z Prahy z r. 1761. Tyto byly opraveny v roce 1864 a pak v roce 1891 — 92. Ukazují „nalezení sv. Kříže“, „povýšení sv. kříže“ a „sv. Kříž v jeho slávě“.

Postranní oltáře ozdobeny jsou obrazem sv. Aloise z roku 1869 (Scheivel) a sv. Severina z r. 1756 (Petr Motar z Prahy). Vlevo obraz sv. Josefa a sv. Antonína Paduánského, oba z let 1758 (Scheffler).

Nejcennějším jest malba na dřevě „Matka Boží s Děťátkem a sv. Annou“. Původně připisováno dílo to A. Dürerovi, ale podle nového bádání od roku 1860 zjištěno jako dílo neznámého mistra ze 16. století. Menší malby „Jan z Nepomuku“, „sv. Tekla“, „Kristus na Kříži“, jsou dílem mladého liberečana Müllera z roku 1837. V sakristii další díla domácích malířů „Litostné procesí“, „sv. Antonín“ a „Panna Maria Vítězná“ (r. 1846).

Hrobka kostela pod lodí chrámovou sestává se ze dvou částí a chová několik kněží, důstojníků a osob z doby morové. Dvorním dekretem z r. 1788 byla uzavřena. Její někdejší vchod kryje kamenná deska s nápisem a datem 1763. Varhany (dílo Riegrovo z Krnova) byly 29. října 1892 svěceny. Dvoudílné pouzdro v barokovém slohu má bohatou zladenou/ozdobu.

Čtyři zvony — čtyři oběti války. Prvá světová válka vzala zvony po prvé a hitlerovská pak odňala kostelu zvony nové.

Původní křížová cesta pocházela z r. 1760. V roce 1854 - 1861, pořízena nová zastavení křížové cesty, které ale zub času ztrávil, načež pořízeny obrazy nové a křížová cesta dne 28. září 1888 vysvěcena hejnickým kvardiánem.

Kříž na zadní stěně sakristie z roku 1852 jest křížem na místě mšíšního kříže z roku 1750.

Hrobní kaple, dnes za křížovou cestou, byla v roce 1772 vystavěna jako kopie Božího hrobu ve Zhořelci. Původně stála před děkanským kostelem a na dnešní místo postavena v roce 1865.

Socha Panny Marie v zahradě Křížového kostela stála kdysi na „Novém městě“, na dnešním Masarykově náměstí. Jak se tvrdí, byla postavena jako dík za záchranu před morem v r. 1680. Socha jest nejstarším dílem stavitelským v městě. Stavba stojí na 3 schodech, vytváří osmihrannou, výklenky prozářenou stavbou, v jejíchž čtyřech rozích jsou postaveny v patrové výšce pilíře, nesoucí sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána, sv. Sebestiána a sv. Rocha; nad zeměkouli nad mraky pak vznáší se postava Panny Marie, prosící a k nebesům hledící. Socha jest pravděpodobným dílem pražského sochaře Matěje Brauna. V letech 1755 a 1830 byla socha opravována, ale její původnost zachována. V r. 1877 byla na dnešní místo postavena z komunikačních důvodů.

Kostel sv. Vincence z Pauli

stojící na svatojánském vrchu, pochází z let 1884 1888. Jest to původní románská stavba, již kráší kopule 28 m vysoká a dvě 20 m vysoké zvoničky. Hlavní oltář, kamenná kazatelna a oltář sv. Jana, pochází z roku 1893. Z téhož roku pochází malba kněžského prostoru a obraz „sv. Vincence z Pauli v kruhu dětského zástupu“. Z roku 1882 pochází obraz „sv. Anna s mladistvou Marií“. V roce 1905 vyzdobena pole kopule výjevy z biblických dějin „narození Páně“, „Klanění se sv. Třech Králů“, „Obětování v chrámě“, „Vzkříšení“, „Nanebevstoupení Páně“ a „Duch svatý“ a v roce 1910 dokončeny dle Führicha freskové obrazy ze starého zákona.

Kostel Božského Srdce Páně.

Klášteří kostel řádu sv. Voršily pochází z roku 1894 96 ve slohu ranné gotiky. Opírá se o stavbu vychovávacího ústavu a klášterní budovu, která jest rovněž ve slohu gotickém postavena. Věž kostela jest 44 m vysoká, přechází ve výšce ze čtyřúhelníku v osmihran. Hlavní loď 39 m dlouhá, jest zakončena nádhernou ozdobou, hlavním oltářem Božského Srdce Páně. Jest to dílo mnichovského uměleckého ústavu Majerova, který rovněž provedl pestré malby na skle oken. Postranní loď dělí až ke stropu sahající mřížoví. Zvony tohoto kostela, jako všech libereckých kostelů, padly za oběť válce.

O kostele se mluví ve spisech církevních jako o třetím kostele farnosti liberecké.

Jubilejní kostel (kapucínský) sv. Maří Magdaleny.
nachází se na Keilově vrchu a pochází z roku 1910. Postaven ve stínu starého baroka, bez věže. Jeho vnitřek dává hlavnímu oltáři, k němuž vede vysoké stupňovité zařízení, svým skvělým sladěním daleko vyniknouti, jelikož pohled není rušen žádným sloupovým. Oboustranné ohrazující zdě dávají prostor osmi kaplím, jímž vévodí vždy oltář a zpovědnice.

Tento kostel, k němuž přiléhá kapucínský klášter, jest jmenován jako čtvrtý ve farnosti.

I když působí dojmem bohatosti, přec dýše z něho františkánský duch kapucínského řádu.

Kostely libereckého obvodu:

Kostel sv. Jana Nepomuckého v osadě Janův Důl.

Kostel sv. Vojtěcha v Ostašově.

Kostel v Harcově. *Harst. P. Landt*

Kostel v Ruprechticích (farní kostel). *Antonín Pad*

Kostel v Rochlicích (farní kostel). *Jan K. Lel*

Kostel v Hanychově (farní kostel). *Benj*

Kaple:

- a) v nemonici ve slohu gotickém z roku 1848, sv. Václavu zasvěcená,
- b) zámecká kaple vystavěna v roce 1604–1606. Její hlavní oltář jest mistrovský kousek přechodu renaissance a baroka. Malby „Poslední večeře“, „Ukřižování Krista Ježíše“, a „Vzkříšení Krista Pána“. Korunou všeho jest reliéf „Zetmajícího Boha otce“.
- c) kaple v soudní budově.
- d) kaple ve starobinci.

Závěr.

Publikace tato se pokouší dáti návštěvníku do rukou letmého informátora, který chce ukazovati cesty, aniž by chtěl býti poučovatelem, chce přec ať býti průvodcem, který dobře informuje. To jest hlavní poslání a tímto chce přispěti k poznání hlavních sloupů duchovního, kulturního i náboženského života města Liberce.

LÁTKY-HEDVÁBÍ-KONFEKCE

modní dům

STRASSBURG

národní správa

LIBEREC-Pražská 12.

Bohuslav Bulíř

řeznictví a uzenářství

LIBEREC,

Orlí 8.

TELEFON: 5240.

Lardo

značka jakostních
krášlicích kosme-
tických prostředků

Ž Á D E J T E

**LARDO KRÉM a
LARDO ŠAMPON**

Hermann Henninger

pekařství

Národní správce: **JOSEF PŮTA**

LIBEREC, Truhlářská 17. - Telefon: 3087.

Navštivte nás, obsloužíme Vás nejlépe.

Kancelářské stroje
odborné dílny

JAHNE A KNAPPE
LIBEREC, Pražská ul. 5.

TELEFON: 4200.

Nár. správce: **KAREL RÁCHA**

HOTEL „CENTRÁL,, LIBEREC

u nám. Dr. E. Beneše

Prvotřídní domácí česká
kuchyně, tiché, nerušené,
útulné pokoje od Kčs 30.-,
ústřední topení, tekoucí
teplá voda. Telefon: 4828.

Pohřební ústav a krematorium **statut. města Liberce**

Ústřední kanceláře Ludmilina ulice 5.
Telefon 3407.

Pobočný závod Frýdlantská ulice 1.
Telefon 3364.

Obstarává a pietně provádí pohřby, kremace,
exhumace a převozy vlast. pohřeb. auty.

Váš byt zařídí
NÁBYTKOVÁ SÍŇ

Fa. **M. Stínka**

Liberec - Valdštyňská č. 1.

nár. správce

Václav

Šimůnek

Všechny druhy tiskopisů
ve vkusném provedení
a v nejkratší době

Vám zhotoví

Knihtiskárna K. THER

národní správce

Jiří Jelínek

LIBEREC

nám. pres. Dra. Ed. Beneše 6 a

Telefon 2603

Kožešnický mistr

Julius Růžička

s 20-ti letou praxí ve Vídni, provede
Vám veškeré objednávky dle
nejnovější módy

Liberec, ul. ppl. Rumjanceva 16

Po holení
vždy skvělý
osvěžující a
desinfikující

ASEPTIN

Na skladě v
každém odbor-
ném závodě

Cena Kčs 15.—

*Známá pověst kofuje,
že ve Vratislavické*

Ex-Pivnici

pivo dvakrát dobré je

LIBEREC

proti nádraží

Elektrozávod
Fa. Ferd. Watzek

v nár. správě
instalace všeho druhu
a poruchová služba.

Fa. Elly Pavlík

nár. spr.

JAN VAN ĚK
LIBEREC, ul. 5. května 30
STŘIŽNÍ ZBOŽÍ

STANISLAV ŠUDOMA

nár. správce

„Oděvního Domu“

Fy. STASTNÝ

Liberec, Pražská 30
Telefon 4868.

Zasílatelectví

Stilow & Funke

LIBEREC, Nákladní 5
pod národní správou

Oprava deštníků

Vajs Mikuláš

LIBEREC, Pražská ul. 35

DROGERIE - FOTOOBCHOD

Bratři Fellnerové

Liberec, Kostelní 5
Telefon 2460

<i>Název díla</i>	<i>Elbereké kostely</i>
<i>Spisovatel</i>	<i>Josef Procházka</i>
<i>Nákladem</i>	<i>Propagační ústav Beroun, úřadovna Elbereg</i>
<i>Vytiskl</i>	<i>K. Těer, pod nár. správou</i>
<i>Vydání</i>	<i>první</i>
<i>Počet výtisků</i>	<i>1000</i>
<i>Cena</i>	<i>5 Kčs</i>
<i>Rok vydání</i>	<i>1946</i>